

«ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

щомісячний науково-методичний журнал

№ 10 (580) ЖОВТЕНЬ 2017

Засновники –
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»
Видавець –
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»
Видається з липня 1969 року
Київ

Журнал включено до переліку наукових
видань ВАКУ України, в яких можуть
публікуватись основні результати
дисертаційних робіт

Головний редактор

Алла ЛУК'ЯНЕЦЬ, кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник народної освіти України

Редакційна колегія:

Іван БЕХ, Надія БІБІК, Микола ВАШУЛЕНКО,
Галина ДРЕВАЛЬ, Валентина ЗАТОРЖИНСЬКА,
Людмила КОВАЛЬ, Ярослава КОДЛЮК,
Юлія КОЛЕСНИКОВА (*завідувач відділу*),
Тетяна КОХНО, Людмила ЛІЩИНСЬКА,
Людмила ЛОПУШАНСЬКА (*відповідальний
секретар*), Алевтина ЛОТОЦЬКА,
Світлана МАРТИНЕНКО, Віра МЕЛЕШКО,
Олександр МИТНИК, Антоніна МОВЧУН,
Ізольда НІЗЕЛЬСЬКА, Оксана ОНОПРІЄНКО,
Тамара ПИРОЖЕНКО, Тамара ПОНІМАНСЬКА,
Катерина ПОНОМАРЬОВА, Катерина ПРИЩЕПА,
Тетяна ПУШКАРЬОВА, Олександра САВЧЕНКО,
Світлана СТРИЛЕЦЬ, Володимир ТИМЕНКО,
Ольга ХОРОШКОВСЬКА, Людмила ХОРУЖА,
Михайло ЧЕМБЕРЖІ, Тетяна ЯРЕМЧУК
(*завідувач відділу*).

Зареєстровано Державним комітетом інформаційної
політики, телебачення та радіомовлення України
серія КВ, №6506 від 09.09.2002 року.
Підписано до друку 27.09.2017. Формат 84x108/16.
Папір газетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 6,72.
кідан. фарбовідб. 6,72. Обл.-вид. арк. 9,75.
Зам. 0104710.

Адреса редакції: 04213, Київ,
вул. Прирічна, 25-А, к. 12,
тел./факс (044) 501-03-87
www.pochatkova-shkola.net
e-mail: pochatkovasc.ua@gmail.com

Видруковано у видавництві «Преса України».
03148, Київ, вул. Героїв Космосу, 6
Свідоцтво № 35481684
http://www.pressa.kiev.ua/
Якість друку повністю відповідає наданому видавцем
видавничому оригіналу.

© «Початкова школа», 2017

ЗМІСТ

Грошева О. Запалить вогник дитячих здібностей	1
Ілляшенко Т. Щоб оцінка перестала бути каральною	3
<i>Учителі – сонячні люди</i>	
Маслій Н. Найкраще виховання – це особистий приклад	7
<i>Нова українська школа</i>	
Даниленко Г., Щербакова О. Співпраця з батьками над формуванням емоційного інтелекту учнів початкової школи в межах проекту “Інтелект України”	8
<i>Методика навчання</i>	
Вашуленко М., Дубовик С. Робота над власним висловлюванням (есе) на уроках української мови	10
Пархоменко А. Система інтегрованих завдань під час вивчення буквосполучень <i>дже – дз</i> у 1 класі	16
Ткаліч Р. Урок української мови у 2 класі. Розвиток зв'язного мовлення	19
Савчук В. Розвиток пізнавальної діяльності на уроці української мови в 3 класі	20
Михайленко Т. Перевірні тематичні роботи для 2 класу. (Літературне читання. Природознавство)	21
Онопрієнко О., Скворцова С. Інтеграція у навчанні молодших школярів математики	29
Маліновська О., Чаюк Ю. Творчий проект-екскурс до Дня захисника Вітчизни “Час згадати нашу славу”	33
Вільк Г. Хліб – це багатство нашої країни	35
Яковенко Л. Екскурсії як вид роботи з учнями на уроках природознавства	40
Пасічник М. Урок-подорож з математики у 4 класі	43
Кучер Т. Урок з основ здоров'я, 2 клас	46
Храмова Г., Фаріончук С. Урок-тренінг з основ здоров'я	48
<i>Школа і родина</i>	
Красоткіна Н. Кодекс честі батьків. Кодекс честі учнів. Кодекс честі вчителя	50
<i>Освіта вчителя</i>	
Анісімова Г., Полтавська В. Формування здатності до саморозвитку та самореалізації учнів початкової школи шляхом упровадження науково-педагогічного проекту “Росток”	53
Шуліменко Л. Досвід роботи з соціальної адаптації та розвитку дітей-аутистів у загальноосвітній школі	55
<i>Нам пишуть</i>	
Сухаревська О. Організація роботи мобільних творчих груп – важлива умова ефективних змін у системі початкової освіти ...	58
<i>Слово художній самодіяльності</i>	
Крих Л. Свято української мови в 1 класі	59
<i>Почитаймо з учнями</i>	
Прудник С. Будньодні та ще й неділя!	61
<i>Конкурс “Мій творчий проект”</i>	
Бутенко В. “Козацькому роду – нема переводу!”	62
Гнат І. Ми – маленькі львів'яни	63
<i>Розкажи про свій клас</i>	

Передрук будь-якого матеріалу українською або іншими мовами
без письмової згоди редакції заборонено.

Микола ВАШУЛЕНКО,
доктор педагогічних наук, професор,
академік НАПН України;
Світлана ДУБОВИК,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти
Педагогічного інституту Київського
університету імені Бориса Грінченка

Робота над власним висловлюванням (есе) на уроках української мови*

3 клас

Урок 1

День знань (1 вересня)

Успішно навчайся у школі

1. Поясни значення слова *вересень*. Склади і запиши речення зі сполученням слів *перше вересня*.

Прочитай речення: *1 вересня – справжнє свято і дітей, і дорослих*. Обґрунтуй або спростуй слушність цієї думки. *Так, тому що... Ні, тому що...*

Візьми до уваги! 1 вересня – День знань.

2. Прочитай текст. Дай відповідь на запитання, поставлене в тексті.

День 1 вересня завжди особливо урочистий і хвилюючий. Адже саме з нього починається незвіданий, цікавий і, водночас, нелегкий шлях до пізнання, до нових звершень, до самостійного життя.

Перше вересня не дарма називають Днем знань. Саме в цей день починається новий навчальний рік у школах. Клас, дошка, учитель, учні за партами...

А в тебе з чим пов'язані спогади про 1 вересня?

Поміркуй, чому 1 вересня називають Днем знань. Починай висловлювати свої міркування словами *Я думаю, що...*

3. Прочитай уривок із вірша Надії Красоткіної. Розкажи, яку картину ти намалював (намалювала) б?

Море усмішок, музики, сміху багато,
квіти, портфелі в дитячих руках.
Бо сьогодні – День знань! Гарне свято!
Ми прийшли по знайомих стежках
в храм науки, щоб мудрим стати,
пізнавати цей радісний світ...

Поясни, чому школа – це храм науки. Висловлюй свою думку за поданим зразком: *Я вважаю, що... (вислови свою думку), тому що... (поясни свою думку)*.

Наприклад, ... (наведи факти, що підтверджують твою думку). *Отже, ... (узагальни свою думку, зроби висновок)*.

* Закінчення. Початок див.: "Початкова школа", № 9 за 2017 р.

Пригадай і розкажи перед класом вірш про 1 вересня або про події, пов'язані з цим днем.

Порада! Наповни День знань поезією!

4. **Робота у групі.** Побажайте однокласникам успішного навчального року. **Порада!** Обов'язково подякуйте одне одному за побажання. **Створіть** "букет побажань" до Дня знань для всіх українських школярів. **Почніть** побажання словами: *Бажаємо всім українським школярам підкорити нові вершини знань, досягти омріяної мети, зустріти добрих і надійних друзів. ...*

5. **Пофантазуй і розкажи**, якою ти уявляєш собі країну знань. **Напиши**, чого мають навчатися школярі у країні знань. Які з цих знань їм знадобляться у житті?

Починай свої міркування словами: *Я думаю, що...*

Слово про слово

Вересень – назва дев'ятого місяця календарного року.

Навчальний рік – час, що відводиться для занять у навчальному закладі від їхнього початку до літніх канікул.

Поезія – твори, написані віршами, ритмізованою мовою.

Так ми говоримо

День знань – свято людської мудрості.

Головне в житті – це освіта і знання, школа, вчитель і рідня!

Урок 2

День краси (9 вересня)

Учися бачити красу

1. Поясни значення слова *краса*. Склади і запиши речення зі сполученням слів *краса людини*. Поміркуй і дай відповідь на запитання: *Якби не було краси, то що тоді було б? Прочитай твердження: Краса – велика сила. Ти погоджуєшся з цією думкою? Висловлюй свої міркування за поданим зразком: Так, я погоджуюся з цією думкою. Я вважаю, що... , тому що...*

2. Розкажи, що ти знаєш про красу людини. Поясни, у чому виявляється краса людини. Яка краса людини є важливішою: зовнішня чи внутрішня?

Добери прикметники за зразком: Зовні красива людина – гарна, приваблива, ...

Внутрішньо красива людина – добра, чуйна, з нею хочеться ...

Доведи, що ти внутрішньо красива людина. Користуйся поданим зразком: *Я внутрішньо красива людина, тому що...*

Порада! Пам'ятай: краса всередині тебе! Усміхайся людям, будь щирою і доброзичливою людиною!

Візьми до уваги! 9 вересня – Міжнародний день краси.

3. Прочитай текст. Доповни його розповіддю про святкування Дня краси у місті.

Як проходить свято краси в усьому світі? У цей день відбуваються конкурси краси. На них члени журі – справжні цінителі краси – визначають за сучасними критеріями красунь і красенів. Конкурсне журі обирає міс і містера країни, світу, планети, яких природа наділила неповторною зовнішньою красою.

Розкажи, чи брав (брала) участь у конкурсах краси своєї школи, класу. Поясни, чому, за зразком: *Так, я брав (брала) участь у конкурсі краси, тому що... . Так, я не брав (не брала) участь у конкурсі краси, тому що...*

4. Робота у групі. Побажайте однокласникам навчатися бачити красу в усьому.

Порада! Обов'язково подякуйте одне одному за побажання. Визначте послідовність рядків у вірші Надії Красоткіної і прочитайте пораду.

Бо ти живеш! Ти на Землі – людина!
Захоплюйся, дивуйся, усміхнись.
Иди по цій землі щасливо,
радій, всміхайся і співай пісень.
І бачити красу навколо вчись.
І пізнавай цей світ щоднини.

Поясніть сполучення слів, виділене у віршованому тексті. Що воно означає?

5. Поміркуй, чому так говорять: *Потрібно щодня цінувати те прекрасне, що є в людині, і з пошаною до цього ставитися!* Починай свої міркування словами: *На мою думку, ...*

Слово про слово

Краса – властивість, якість чогось гарного, прекрасного.

Зовнішня краса – краса, яку ми бачимо і якою милуємося.

Внутрішня краса – краса, яку ми відчуваємо.

Так ми говоримо

Краса врятує світ.

Краса і добро – єдині.

Урок 3

День туризму (27 вересня)

Стань активним туристом

1. Поясни значення слів *турист* і *туризм*. Склади і запиши речення зі сполученням слів *дитячий туризм*. Розкажи, що ти знаєш про дитячий туризм.

Поміркуй, для чого потрібен дитячий туризм. Починай висловлювати думку за зразком: *На мою думку, ...*

Візьми до уваги! 27 вересня – Всесвітній день туризму.

2. Прочитай текст. Назви дитячі табори, у яких ти відпочивав на канікулах.

Дитячий туризм – вид туризму, спрямований на організацію дозвілля дітей. Це веселі канікули, розширення світогляду, нові друзі і безліч вражень для дітей різного віку.

Програм дитячого туризму під час шкільних канікул та літнього відпочинку існує багато. Це дитячі табори, цікаві походи, пізнавальні екскурсії, активний відпочинок, водний туризм.

Сформулюй пораду однокласникам відвідати на канікулах спортивно-оздоровчі табори або міжнародні дитячі центри (наприклад, український "Артек").

Доведи, що активний відпочинок у цих центрах і таборах є корисним для зміцнення здоров'я дітей. Починай висловлювати думки словами: *Раджу відпочити у спортивно-оздоровчому таборі _____, тому що...*

3. Пригадай пізнавальну екскурсію, у якій ти побував і яка тобі найбільше сподобалася. Розкажи, чим вона тебе вразила. Що тобі найбільше запам'яталося під час цієї екскурсії?

Поміркуй, чому екскурсії називають пізнавальними. Висловлюй свою думку за поданим зразком: *Я думаю, що...* (вислови свою думку), *тому що...* (поясни свою думку). *Наприклад, ...* (наведи факти, що підтверджують твою думку). *Таким чином, ...* (зроби висновок).

4. Робота у групі. Побажайте однокласникам активного відпочинку у вільний час, зокрема – під час канікул.

Порада! Обов'язково подякуйте одне одному за побажання. Розкажи, що ти знаєш про активний відпочинок. Якими видами активного відпочинку ти займаєшся (пішохідним, велосипедним, водним, ковзанами, лижами, тенісом, бігом, стрибками...): Поясни, чому ти займаєшся саме цим видом спорту, за зразком: *Я займаюсь _____, тому що....*

5. Поміркуй і напиши, чому найкращим для людини є саме активний відпочинок. Починай свої міркування словами: *Я думаю, що...*

Слово про слово

Туризм – подорожі, які здійснюються за певними маршрутами.

Турист – той, хто займається туризмом.

Активний відпочинок — спосіб проведення вільного часу, у процесі якого відпочивальник займається активними видами діяльності, що потребують активної фізичної роботи організму, роботи м'язів, усього тіла.

Так ми говоримо

Туризм — активний відпочинок людини.

Урок 4

День музики (1 жовтня)

Стань відомим музикантом

1. Поясни значення слова **музика** і **музикант**. Склади і запиши речення зі сполученням слів *відомий музикант*. Назви імена видатних композиторів, які тобі відомі. Чи відомий тобі український композитор Микола Лисенко і його музичні твори — дитячі опери "Коза-дереза", "Пан Коцький"; російський композитор Петро Чайковський і його музичні твори — "Дитячий альбом" і "Пори року"? Вислови своє ставлення до музики цих композиторів за зразком: *Мені подобається ця музика, тому що...*

Візьми до уваги! 1 жовтня — Міжнародний день музики.

2. Прочитай текст. Розкажи, чи любиш ти слухати музику. Яка музика тобі найбільше подобається? Поясни, чому.

Мабуть, немає у світі людини, яка не любила б музику. Мама співала тобі колискову пісню, коли ти був маленькою дитиною. А українську ліричну пісню знає і любить увесь світ. Передноворічний "Щедрик" М. Леонтовича звучить на всіх континентах нашої планети. Хтось любить чарівні ноти класичної музики і блюзу, а хтось — запальні мотиви рок-н-ролу..

Серед розмаїття музичних напрямів кожен обирає свій.

Поміркуй, як музика впливає на настрій людини. Починай свої міркування словами: *Я вважаю, що ...*

3. **Поміркуй**, яка музика потрібна для гарного настрою. Прочитай твердження: *Ритмічна музика та запальні рухи корисні для гарного настрою*. Ти погоджуєшся з цією думкою? Висловлюй свою думку за поданим зразком: *Так, я погоджуюся з цією думкою. Я вважаю, що...* (вислови свою думку), тому що... (поясни свою думку). *Наприклад, ...* (наведи факти, що підтверджують твою думку). *Отже, ...* (узагальни свою думку, зроби висновок).

Уяви себе композитором — творцем музики. Придумай ритмічну танцювальну музику для поданої хіп-хоп зарядки. Проведи цю зарядку в класі під власно створену музику.

Хіп-хоп зарядка. Присідаємо та погойдуємося під музику, як пружинки. Додаємо повороти руками. Розкриваємо та закриваємо руки перед собою. Крок і нахил із руками вперед. Крок ліворуч — оплеск, крок праворуч — оплеск. Стрибок — ноги навхрест, стрибок — ноги нарізно.

4. **Робота у групі**. Розкажіть один одному, які музичні інструменти ви знаєте. Який інструмент тобі найбільше подобається? На якому музичному інструменті ти граєш (або хочеш навчитися грати)? Поясни свій вибір за зразком: *Я граю на _____, тому що....*

Побажай однокласникам успіхів в оволодінні мистецтвом гри на музичних інструментах. **Порада!** Обов'язково подякуйте одне одному за побажання.

5. **Поміркуй і напиши**, чому так говорять: "Музикотерапія — лікування музикою". Починай свої міркування словами: *На мою думку, ...*

Слово про слово

Музика — вид мистецтва, що твориться за допомогою музичних інструментів.

Композитор — автор музичних творів.

Так ми говоримо

Музика, немов дощ, крапля за краплею просочується в серце і оживляє його. (*Ромён Роллан*).

Урок 5

День художника (8 жовтня)

Стань відомим художником

1. Поясни значення слів **картина** і **художник**. Склади і запиши речення зі сполученням слів *відомий художник*. Назви імена видатних художників, які тобі відомі. Розкажи, що ти знаєш про них. Чи відомі тобі українські художниці, майстрині живопису Катерина Білокур, Марія Примаченко, Тетяна Яблонська і їхні картини? Вислови своє ставлення до картин цих художників за зразком: *Мені подобаються ці картини, тому що...*

Візьми до уваги! 8 жовтня — День художника України.

2. Розкажи, що ти любиш малювати. Поясни, чому.

Прочитай текст. Згадайся, що означає назва *стріт-арт*. А для цього згадай англійську мову. Як перекласти з англійської мови на українську слова *street* і *art*. За потреби скористайся словником перекладів.

Живопис на асфальті

Назва цього мистецтва — стріт-арт. Зародилося воно ще в 14 столітті в Італії. Художники переїжджали від міста до міста, демонструючи всім зображення на асфальті на великих площах.

Представником цього напряму образотворчого мистецтва є наш сучасник — Едгар Мюллер із Німеччини. Його деякі роботи сягають 400 квадратних метрів, що дорівнює площі баскетбольного майданчика. На створення одного такого шедевра йому потрібно в середньому 5 днів. Художник не просто створює величезну картину на асфальті, а намагається привернути увагу людей до якоїсь проблеми.

Уяви себе учасником конкурсу "Дитячий малюнок на асфальті". Розкажи, що ти хотів би намалювати. **Порада!** Візьми участь у конкурсі "Малюю на

асфальті", який проводиться у твоєму місті (селі), у школі.

3. Придумай уявну "смачну" картину. **Розкажи**, які фрукти і ягоди буде на ній зображено. **Візьми до уваги!** Ти станеш творцем натюрморту.

Доведи, що "смачна" картина буде "корисною" для людей і подарує їм приємні враження. **Висловлюй** свою думку за поданим зразком: *Я вважаю, що...* (вислови свою думку), *тому що...* (поясни свою думку). *Наприклад, ...* (наведи факти, що підтверджують твою думку). Таким чином, ... (зроби висновок).

4. Робота у групі. Створіть казку про смачні кольори за поданим початком.

В одній дивовижній країні мешкають незвичайні маляри-художники. У чарівному млині вони створюють для людей різнокольорові смачні барви. Апельсинова, персикова, малинова та вишнева — кожному знайдеться барва до душі, встигай лише підставляти кухлик!..

Поміркуйте, які кольори "можна почути" у сполученні слів *гарний настрій*. Доведіть свою думку. **Намалюйте** колективну картину "Гарний настрій".

5. Уяви себе художником. Створи уявну власну картину із сонячних зайчиків і дитячих усмішок. **Розкажи**, який настрій у людей викликатиме ця картина. **Намалюй** цю картину вдома, а потім **принеси і розмісти** на виставці в класі.

Напиши, чому важливо для кожної дитини навчатися малювати. **Починай** свої міркування словами: *На мою думку, ...*

Слово про слово

Художник — творчий працівник у царині образотворчого мистецтва.

Живопис — вид образотворчого мистецтва, що зображує фарбами предмети і явища навколишньої дійсності.

Натюрморт — картина, на якій зображено предмети побуту, квіти, фрукти та ін.

Образотворче мистецтво — мистецтво, що втілює художні образи на площині та в просторі (живопис, графіка, скульптура).

Шедєвр — зразковий витвір, що є найвищим досягненням мистецтва.

Так ми говоримо

Гарна картина рівноцінна гарному вчинку. (*Вінсент Ван Гог*).

Картини живуть своїм власним життям, народженим душею художника. (*Вінсент Ван Гог*).

4 клас

Урок 1

Україна — це земля, яку люблю найбільше я
Люби рідну Україну

1. Поясни значення слова *Батьківщина*. **Склади і запиши** речення зі сполученням слів *рідна Україна*.

2. Прочитай текст.

Україна — моя рідна країна

Найріднішою, наймилішою кожній людині є її Батьківщина. Україна живе в серці кожного українця. Люби-ти, знати історію і звичаї свого народу — це святий обов'язок усіх громадян України.

А що знаєш ти про рідну державу, окрім того, що живеш на цій землі? Що розповів би про Україну ровесни-кові із закордону?

Дай відповідь на запитання, поставлене в тексті.

2. Прочитай і вивчи напам'ять уривок із вірша Володимира Сосюри.

Любїть Україну у снї й наяву,
вишневу свою Україну.
Красу її вчно живу і нову,
і мову її солов'їну.

Поясни, що означає порада українського поета. **Почни висловлювати** свої міркування словами: *На мою думку, ...*

3. Поміркуй і скажи, якою ти хочеш бачити Україну в майбутньому. **Добери** слова за зразком: "Я хочу бачити Україну в майбутньому — незалежною, успішною, квітучою..." Що ти можеш для цього зробити?

4. Робота в парі. **Побажайте** однокласникові в майбутньому стати президентом могутньої європейської держави — України. **Порада!** Обов'язково подякуйте одне одному за побажання!

Уявіть себе президентом України. **Розкажіть** про ті зміни, які ви зробили б для розквіту і процвітання України як європейської країни. **Висловлюйте** свої роздуми, починаючи словами: *Я вважаю, що... Я думаю, що...*

5. Напиши, чому ти любиш свою Батьківщину — Україну. **Починай** свої міркування словами *Я люблю Україну, тому що...*

Слово про слово

Україна — незалежна держава з 1991 року на південному сході Європи.

Батьківщина — країна стосовно до людей, які в ній народилися і є її громадянами.

Так ми говоримо

Я — дитина України.

Україно — ти для мене диво.

Урок 2

Ой яка чудова українська мова!

Старанно вивчай українську мову

1. Поясни значення *мови* в житті людини. **Склади і запиши** речення зі сполученням слів *українська мова*.

Прочитай вірш.

Спитай себе, дитино, хто ти є,
і в серці обізветься рідна мова;
і в голосі ясним ім'я твоє
просяє, наче зірка світанкова.

Дмитро Павличко

Розкажи про себе, хто ти є, користуючись образними засобами української мови.

2. Розкажи, якою є українська мова. **Поясни** свою думку, користуючись зразком.

Українська мова — це державна мова нашої України.

Українська мова — милозвучна, тому що...

Українська мова — співуча, тому що...

Поміркуй і скажи, що ти розказав (розказала) би про українську мову своїм ровесникам із Росії, Польщі, Чехії.

Візьми до уваги! Українська мова належить до східнослов'янської групи мов разом із російською і білоруською мовами. Вона є спорідненою з іншими слов'янськими мовами — польською, чеською, словацькою, сербською, хорватською та ін.

3. Прочитай вірш українського поета Павла Тичини.

Хай розквітне веселково
у незвіданій красі
наша мова калинова,
наче сонце у росі.

Поясни, як ти розумієш виділені сполучення слів. **Починай висловлювати** міркування словами: На мою думку, ...

4. Робота у групі. **Побажайте** однокласникам успіхів у вивченні української мови.

Порада! **Обов'язково** подякуйте одне одному за побажання! **Розкажіть** товаришам про свої секрети успішного оволодіння українською мовою.

5. Напиши, чому мову називають найдорожчим скарбом народу. **Починай** свої міркування словами: *Мова — це найдорожчий скарб народу, тому що...*

Слово про слово

Мова — найважливіший засіб людського спілкування.

Милозвучність — приємне для слуху звучання; мелодійність.

Скарб — матеріальні і культурні цінності, створені людьми.

Так ми говоримо

Мова — це дзеркало душі людини.

Мова — духовне багатство народу. (*Василь Сухомлинський*).

Урок 3

Чистота мовлення

Дбай про чистоту свого мовлення

1. Поясни значення слова *мовлення*. **Склади і запиши** речення зі сполученням слів *чистота мовлення*.

Прочитай текст.

Сучасні діти часто спілкуються "прикольною" мовою, зрозумілою в дитячому середовищі. Припустимо, що тобі не хочеться вирізнятися з-поміж усіх своєю грамотною українською мовою. Боїшся, що глузуватимуть або, ще гірше, — цуратимуться тебе.

Але прагненням "бути як усі" ти ризикуєш звести нанівець власні досягнення в опануванні літературної мови. Звикнувши до "прикольних" висловів, ти втратиш здатність гарно і правильно висловлювати свої думки. Але "потонути" в бурхливому потоці таких слів, стати "своїм" не так уже й важко. А от "виплисти" з цього буде *нелегко. То що робити?*

Дай відповідь на запитання, поставлене в тексті. **Вислови** своє ставлення до прочитаного, починаючи так: *Я вважаю, що*

2. Прочитай про вади, які можуть бути у мовленні людини.

Уживання вставних звуків ([e-e-e], [a-a-a]);

Уживання лайливих слів-образ (дурень);

Уживання слів-паразитів (ось, значить, "тіпа", "ну да", капець);

Уживання "прикольних" слів (прикольно, круто, тупо).

Розкажи, які з цих мовленнєвих вад властиві тобі. **Поміркуй**, як уникнути цих та інших мовленнєвих недоліків. **Висловлюй** свою думку за зразком: *Я думаю, що...*

3. Робота в парі. **Побажайте** однокласникові успіхів в оволодінні літературним мовленням.

Порада! **Обов'язково** подякуйте одне одному за побажання! **Розкажіть** товаришеві про те, як Ви дбаєте про чистоту власного мовлення. Як Ви уникаєте слів, які засмічують мовлення?

4. Прочитай мудрі думки українського поета, висловлені у вірші.

Як парость виноградної лози,
плекайте мову, пильно й ненастанно
політь бур'ян, чистіша від сльози
вона хай буде!

Максим Рильський

Поясни сполучення виділених слів. **Вислови** свої міркування про необхідність спілкування чистою українською мовою, починаючи словами: *На мою думку,...*

5. Напиши, чому важливо дбати про чистоту рідної мови й уникати вживання "прикольних" слів у власному мовленні. **Починай висловлювати** свої міркування словами *Я думаю, що...*

Слово про слово

Мовлення — спілкування людей між собою за допомогою мови.

Чистота мовлення — мовлення, позбавлене слів, які порушують його норми — лексичні, граматичні, наголошування.

Плекати — з любов'ю вирощувати щось, виховувати кого-небудь, дбайливо доглядати, піклуватися про когось, про щось.

Цуратися — уникати, ухилятися від чого-небудь, не виявляти інтересу до чогось.

Звести нанівець — знищити, зовсім позбутися чогось.

Так ми говоримо

Заговори, щоб я тебе побачив.
Птаха пізнають за пір'ям, а людину — за мовою.

Урок 4

О, рідне слово, що без тебе я?

Успішно оволодівай рідним словом

1. Поясни, що означає для тебе *рідне слово*.
Склади і запиши речення зі сполученням слів *рідне слово*.

Поміркуй і визнач правильну послідовність рядків у вірші Дмитра Білоуса про рідне слово. Поясни, що означають виділені сполучення слів.

Ти постаєш в ясній обнови,
кохана материнська мово!
Ти наше диво калинове,
як пісня линеш, рідне слово.

Пригадай розповідь батьків про перше слово, яке ти сказав (сказала) у дитинстві. Назви перші слова, які ти промовив (промовила) рідною мовою.

2. Доповни прислів'я. Поясни їх зміст.

Слово до слова складається ...
Де багато слів, там мало ...
Слово — не горобець: випустиш — ...

Перевір себе! Слова для довідки: *діла, мова, не спіймаєш*.

Склади власний вислів про рідне слово.

3. Прочитай пораду Марії Деленко.

У перлини-словечка
мову-думку вбираймо.
З допомогою Слова
ми наш світ пізнаваймо.

Поміркуй і вислови свої роздуми, починаючи словами: *Я світ пізнаю засобом слова...*

4. Робота у групі. Побажайте однокласникам успіхів в оволодінні рідним словом.

Порада! Обов'язково подякуйте одне одному за побажання! **Пофантазуйте і розкажіть** товаришам, який колір з'являється в уяві, коли чуєте такі слова: *ромашка, волошка, мак, сонце, небо, трава, море*. Поясніть, чому.

5. **Напиши**, якого кольору для тебе слово *радість*. Починай свої міркування словами *На мою думку, слово радість має такі кольори...*

Слово про слово

Слово — одиниця мови, що являє собою звукове вираження поняття про певний предмет або явище.

Рідне слово — слово рідної мови, якою дитина навчилася говорити.

Так ми говоримо

Не кидай слів на вітер.
Будь господарем своєму слову.

Урок 5

Хвала ввічливості

Звертайся до людей зі словами ввічливості

1. Поясни, що означають слова *ввічливість, гречність*. Склади і запиши речення зі сполученням слів *ввічливі слова*.

Поміркуй, чому так говорять: *Ввічливість — мистецтво людського спілкування*. Висловлюй думку на зразок: *Я думаю, що...*

2. Прочитай текст про ввічливість (гречність) у спілкуванні.

Ввічливість

Пам'ятаєш оповідання Валентини Осеевої "Чарівне слово"? Бажання маленького героя збулися, коли він став ввічливим. Але знати заповітні "чарівні слова" замало. Адаже ввічливість — це ще й учинки, поведінка у спілкуванні.

Ввічливість — це загальноприйнята мова людських взаємин. Правила ввічливості не можна просто завчити й використовувати їх час від часу. Бути ввічливим — означає бути завжди доброзичливим і чуйним до людей, поважати їхню думку, бути терпимим до навколишніх і вимогливим до себе.

Вислови свої міркування про роль ввічливості під час спілкування між людьми. Починай висловлювати роздуми словами: *Я вважаю, що...*

3. Робота в парі! Обмінюйтеся з однокласником ввічливими словами радості від зустрічі.

Порада! Обов'язково подякуйте одне одному за ввічливість у спілкуванні! Поміркуйте і поясніть, чому важливо ввічливо спілкуватися. Користуйтеся поданим зразком: *Я вважаю, що...* (вислови свою думку), *тому що...* (поясни свою думку). *Наприклад, ...* (наведи факти, що підтверджують твою думку). *Отже, ...* (узагальни свою думку, зроби висновок).

4. Доведи, що ти — ввічлива людина. Назви слова ввічливості, які ти вживаєш у спілкуванні з іншими. Висловлюй міркування за зразком: *Я — ввічлива людина, тому що...*

5. **Напиши**, чому важливо ввічливо спілкуватися. Починай свої роздуми словами: *На мою думку, ... Використай* у своєму висловленні слова іспанського письменника Сааведра Мігеля де Сервантеса: "Ніщо не обходиться нам так дешево й не цінується так дорого, як ввічливість".

Слово про слово

Ввічливість — уважність, люб'язність, чемність у спілкуванні.

Гречність — шаноблива ввічливість у поведженні з людьми.

Ввічливі слова — слова, які виражають уважність, люб'язність, гречність.

Так ми говоримо

Ввічливе слово — як цілюще повітря.

Рекомендуємо вчителю початкової школи п о р а д и щодо побудови есе, які стануть у пригоді

у процесі навчання власних висловлювань молодших школярів:

1. Будь-яке власне висловлювання у формі есе необхідно розпочинати зі вступу, у якому має бути висвітлено загальний підхід до теми. Вступ має містити проблемне завдання і відповідь на поставлене запитання. Автор есе не повинен описувати все, що йому відомо в обсязі заданої теми, а лише те, що буде творчою відповіддю на поставлене запитання, що міститься у темі. Упродовж усього есе необхідно підкреслювати зв'язок поданих фактів із тезою.

2. Основна частина есе вибудовується з метою переконання в чомусь читача. Для цього автор есе має використати вагомі аргументи. Спочатку необхідно викласти головні ідеї і факти, які підтверджуватимуть приклади переконливості цих ідей.

3. Есе має містити озвучену кінцівку. При цьому зовсім не важливо, вона є ствердженням будь-чого, запитанням чи остаточно не завершеними роздумами. Вдалим варіантом завершення власного висловлювання (есе) вважається використання прислів'їв і приказок, афоризмів і цитат.

Аліна ПАРХОМЕНКО,
методист центру творчої педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка

Система інтегрованих завдань під час вивчення буквосполучень дж – дз у 1 класі

Один із напрямків методичного забезпечення уроків – це проведення їх на основі інтеграції змісту, відбраного з кількох предметів і об'єднаного навколо однієї теми. Його мета – інформаційне і емоційне збагачення уроку, завдяки залученню цікавого матеріалу, що дає змогу різнобічно пізнати якість явище, поняття, досягти цілісності знань.

У період навчання грамоти школярів стомлює монотонне та одноманітне повторення і написання букв, складів, тому пропоную цікаві, на мою думку, інтегровані завдання для вивчення буквосполучень дж – дз.

Звернути увагу!

Буквосполучення дж найчастіше позначає один звук [дж].

Буквосполучення дз найчастіше позначає один звук [дз].

Прочитати склади.

джа	джо	джу	дже	джи	джі
дза	дзо	дзу	дзе	дзи	дзі

Прочитати слова.

джме-лик	дзві-нко	дже-ре-ло	хо-джу
бджіл-ка	га - джет	дзво-ни-ти	дзві-но-чки
дзві-нок	ра-джу	дже-рель-на	дзьоб
джин - си	дз-він	ро-дзин-ки	ку-ку-ру-дза

Прочитати:

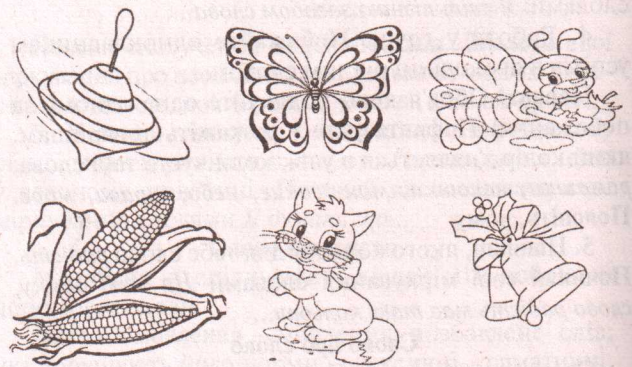
Нам дала англійська мова
Часто "дж" – початок слова:
Джерсі – в'язана тканина,
Джемпер – в'язана кофтина,
Джем – желе із цукру й фруктів,
Джинси – всім нам зручні брюки.

А. Німенко

Записати назви зображених предметів і свої слова, які мають буквосполучення дж – дз.

Розфарбувати предмети, назви яких містять буквосполучення дж, дз.

Прочитати вірш, правильно вимовляючи звуки [дж], [дз].

Світла стелиться стежинка,
Дзюркотить джерельце дзвінко:
– Я біжу, я біжу!
Срібне дзеркальце держу,
Щоб дивилась в нього, друзі,
Синьоока квітка в лузі.